

פרוטוקול מס' 98

מישיבת ועדת הכלכלה
יום ג', א' בתמוז תשל"ה - 10.6.1975, שעה 13.00.

ב כ ח ו :

חברי הועדה:
י. הורביץ - היו"ר
א. אבטבי
א. אפרת
ע. אמוראי
פ. גרופר
מ. חריש
ב.צ. חלפון
י. כהן
א. ליבני
י. מודעי
ע. הורביץ

מוזמנים:
ר. איילנד - מנכ"ל משרד החקלאות
ד"ר שפר - מנכ"ל בנק ישראל
ד. ירון - משרד האוצר
א. אייל - משרד האוצר
א. הנדל - משרד החקלאות
ש. פוהודליס - משרד החקלאות
י. דורון - מנכ"ל מועצת הלול
ב. שני - סמנכ"ל תנובה
ש. מרגלית - חשב כללי, מרכז תנובה
א. זיו - מנכ"ל מועצת החלב

כלכלן הועדה: ד. לב

מזכיר הועדה: פ. פלקסר

רשמה: מ. כהן

בעיית מיסון מלאים של תוצרת חקלאית שהצטברו
(הצעת חה"ב ע. הורביץ)

סדר-היום:

היו"ר י. הורביץ:

אני פותח את הישיבה.

חבר הכנסת עמוס הורביץ הציג לדון בוועדה בנושא הצטברות מלאי ומימונו, דבר המכביד על היצרנים, והוא מבקש לדון בשאלה איך לפתור את בעיית המימון של המלאי שהצטבר. לא מדובר בסובסידיות, אלא בעזרה למימון המלאי שהצטבר לרגל הקשיים בשיווק סוגים ידועים של מוצרים.

אבקש את חבר הכנסת עמוס הורביץ להציג

את הנושא.

ע. הורביץ:

ההסכמים של הממשלה עם היצרנים על היקף הייצור של חלב, ביצים וירקות, מתייחסים לכמות מסויימת. הכמות המיוצרת איננה מעל לתכנון. כושר הקליטה של השוק מוגבל. כתוצאה מכך מצטבר מלאי, שבמקרים מסויימים מוציאים אותו לשוק בעונות השפל בייצור, במקרים אחרים - כעודפים. למלאי הזה אין תמורה. בענף הלול המועצה היא המאסמת; בענפים אחרים - קבלני משנה מאסמים את התוצרת.

המלאי שהצטבר במחסנים מגיע להיקף של 100 מיליון לירות. זה אומר שלא משלמים ליצרנים, או אם משלמים - זה נעשה באמצעות אשראי בנקאי שעולה ריבית.

שאלותי הן: א) במידה שמשיגים מימון, מי אחראי עבור כסף זה? ב) איך מממנים את אותם 100 מיליון לירות כדי שהיצרנים לא יצטרכו להמתין?

זהו בקצרה הנושא שהליתי. יש גם דברים שוליים, שגם אם הממשלה ממליצה על אשראי מכוון, הבנקים אינם מבצעים זאת. בידי מי הכוח לאכוף על הבנקים לבצע את האשראי שהומלץ עליו?

היו"ר י. הורביץ:

אני מבין שהבעיה העיקרית היא הבעיה של מועצות הייצור בחלקן, ושל תנוכה כמשוק אני מבקש את מר שני, סמנכ"ל תנוכה,

הצדול ביותר בארץ.

להציג את הבעיה.

ב. שני:

אחלק את דברי לשלושה חלקים לפי סוגי התוצרת. אתחיל בחלב. אגיד מה היה המצב לפני הפיחות, מה קרה אחריו, ומאז ועד היום.

ביום הפיחות, מלאי החלב המעובד בצורת גבינות קשות, אבקת חלב וחמאה, הגיע לשווי של 20.7 מיליון לירות. להחזקת המלאי הזה נהנינו אז מאשראי מכוון בסכום של 15 מיליון לירות. המימון הזה היווה 72% מערך המלאי. היום אנחנו עומדים עם מלאי של 66 מיליון לירות, כתוצאה מהצטברות עודפים גדולים, בעיקר שומן, אבקת חלב וגבינות קשות, עקב העלאת המחירים וירידה בביקוש. אנחנו נהנים מאשראי חקלאי מכוון בסכום של 22 מיליון לירות, המהווה רק 33% מערך המלאי. זה לעומת 72% ביום הפיחות, ו-80% לפני כן.

בתוך הסכום של 22 מיליון לירות, יש 5 מיליון אשראי זמני לתקופה של ארבעה חודשים בלבד, בעוד שאין כל סיכוי להקטין את המלאי הזה במשך ארבעה חודשים, אפילו לא בשנה.

ובכן נוצר גרעון של 44 מיליון לירות, יק בנושא זה. נוצר פה מצב מעוות. כי אפשר להגיד שענף החלב נמצא במעגל סגור, בחשבון סגור. יש מחיר מטרה ליצרן, מחיר סיטוני ומחיר לצרכן, כפי שנקבע על-ידי משרד המסחר והתעשייה. כתוצאה מעליית מחירי מוצרי החלב לצרכן עקב הפיחות בכך-77%, נאלצנו להגדיל את האשראי ללקוחות. ואם לא נמצא מימון מתאים, ניאלץ לפגור בתשלום ליצרנים. כלומר שהיצרן יצטרך לקחת אשראי יקר, ומחיר המטרה כבר איננו מחיר המטרה.

השאלה היא: אם אנחנו חיים במשטר של גבינות סגורות, האם הדאגה להחזקת המלאי, למימונו, אינה צריכה להיות על המדינה, שמממנת גם מלאי של בשר, יקפוא ואחר, וכל מיני מצרכים חיוניים אחרים? זה באשר לחלב ותוצרת חלב.

ב. שני

הנושא השני הוא ענין גלאי הביצים. אני יכול לתת נתונים רק בקשר למצבנו אנו. בחודש אפריל איסמנו 22 מיליון ביצים, במאי - 26 מיליון, ובשכוע הראשון של יוני - 4 מיליון. סך הכל חלקה של תנובה באיסום הוא 52 מיליון ביצים. הערך הכספי נשו, בלי סובסידיות, הוא 18.7 מיליון לירות. התחזית של תנובה למחצית יוני היא עוד 7 מיליון ביצים, ועד סוף יוני - עוד 12 מיליון ביצים. סך הכל האיסום של מלאי תנובה יגיע ל-71 מיליון, בסכום של 25.5 מיליון לירות, שוב בלי סובסידיות.

האם שולמה הסובסידיה על ביצים אלה? ב.צ. חלפון:

מחודש אפריל - לא. ב. שני:

האם אתה צופה התמעטות המלאי או הצטברות? היו"ר י. הורביץ:

לפי התחזית שלנו, ביוני נמשיך לאסם בקצב של 4 מיליון ביצים בשכוע. אחרי מחצית יולי יהיה אולי איזון בין השיווק והייצור. אינני יודע מתי נתחיל להוציא מהמלאי. ב. שני:

הנושא השלישי ששייך למימון מלאי הוא נושא תפוחי האדמה. בעבר היבול האביבי מומן, על כל פנים חלקית, על-ידי הלוואות מכוונות לחקלאות. בתשל"ג התמורה ליצרן היתה 685 לירות לטונה, מזה האשראי המכוון היה 300 לירות. היום, כשהתמורה ליצרן היא 1,100 לירות, האשראי המכוון מגיע רק ל-350 לירות. יש כאן ירידה דרסטית בעזרה למימון החזקת המלאי. הכמות שנאסם מהיבול האביבי תהיה כ-45 אלף טון, בחודשים יוני, יולי, אוגוסט. חלקה של תנובה לאחר קבלת 350 הלירות, יגיע ל-35 מיליון לירות מלאי בסעיף זה.

אם לסכם, חלקה של תנובה בשלושת הנושאים האלה הוא כ-104 מיליון לירות: 44 מיליון - חלב ותוצרתו; 25.5 מיליון בביצים, וכ-35 מיליון, פער מימון באיסום תפוחי-אדמה.

חלק מהנתונים שאתן הם חופפים, היות ותנובה מהווה בתחום הביצים אחוז מכובד י. דורון:
מהמערכת.

כמות הביצים שייצרנו בשנה שעברה, ולפי התחזית הכמות שנייצר השנה, לא תעלה על התכנון הכולל. למרות זאת נגיע כנראה למלאי מצטבר בעונת השיא, שתהיה באמצע החודש הבא, של כ-125 מיליון ביצים, שזה כ-12% מהכמות הכוללת המתוכננת. ערך ביצה לחקלאי, כולל הוצאות הקירור והקרסון, אתמול זה היה 45 אג, מחר זה יהיה 50 אג, כשייגמר המשא ומתן על המחיר והסובסידיות. בעבר, אחרי הפיחות, קיבלנו אשראי עד 25 אג לביצה, ועד כמות של 50 מיליון ביצים. הובא לידיעתי לפני יומיים שהודות להתערבותו של מנכ"ל משרד החקלאות הוסרה המגבלה של 50 מיליון ביצים, ובנק ישראל נאות להגדיל את הכמות. אם כך הדבר, ויימצאו בנקים, אז על מלאי שערכו 62.5 מיליון לירות נקבל מימון של מחצית הסכום. כי מדובר על 25 אג לביצה, כשהסכום המושקע בה הוא קרוב ל-50 אג, בלי הסובסידיה. אם להגיד זאת במונחים של סובסידיות, זה אומר שאנחנו צריכים לפגור בתשלום הסובסידיה של 4, 5, 6 חודשים. המציאות של היום היא שאנחנו מפגרים, למרות שקיבלנו כספי סובסידיה ממשרד החקלאות עבור אפריל ומאי, ומקדמות, ומשרד החקלאות מוכן להמשיך. אבל כל זה מושקע בקירור. אנחנו גם לא מסוגלים לשלם בעד ביצה שנכנסה לקירור, לא רק את הסובסידיה.

הנקודה השניה היא שגם אם בנק ישראל באמצעות משרד החקלאות נותן מכתבים לבנקים, אין בנקים שמוכנים לתת כסף, בגלל בעיות של אמצעי תשלום שלהם ושל ליקוידיות. על 12.5 מיליון לירות שאושרו עד אתמול, או על 25 מיליון שעומדים להיות מאושרים מחר, הבנקים נותנים לנו 8.5 מיליון לירות. איני יכול למצוא בנק אחד, למרות שיש לי ערבויות של תנובה וטנא, שיתן לנו אשראי. הבנקים אומרים שאין להם כסף. צריך לפתור גם בעיה זו.

י. דורון

הנקודה הבאה אמנם אינה נוגעת ישירות לשני הסעיפים הקודמים, אבל גם זה משפיע על פער המימון יש הוצאות לטיפול בכל המלאי הזה. לעתים קרובות יש פער בין הסכום שאפשר לממש ממכירת הביצים. למרות שבתכנון הכולל זה מתחלק בצורה זו או אחרת בין החקלאים והאוצר, הגרעון הצפוי השנה, למרות שמשרד האוצר נוטה להיטיב את התנאים, הוא לפחות 15 מיליון לירות. זאת אומרת שגם את זה אנחנו צריכים לגבות מהחקלאים. ועד שנגבה, הפער יגדל. היום אנחנו עומדים בגרעון של 40 מיליון לירות בקופה; עד 15 ביולי הוא עלול להגיע ל-60 מיליון לירות. וגם אם משרד החקלאות ימשיך להעביר לנו טובסידיה באופן שוטף, החקלאי יקבל רק בחודש ספטמבר את התמורה עבור הביצים של אפריל. הפסקתי לשלם טובסידיות, למרות שקיבלתי של אפריל, מאי, ומחר אקבל של יוני. אני גם לא משלם את התמורה עבור הביצה. היא מונחת ואין לי מימון.

לעומת זאת לגבי בשר עוף אין שום בעיה. יש הסדר עם משרד המסחר והתעשייה, הממשלה נושאת בכל ההוצאה בצורה מסודרת.

א. זינו:
הבעיה של מועצת החלב הרבה יותר פשוטה מאשר זו של מועצת הלול. כי כל מימון המלאי נמצא בידי הקבלנים. בעיה זו אינה מטרידה אותנו, אלא מבחינת הדאגה ליצרנים שאינם מקבלים את הכסף בזמן.

מבחינה כספית, הדבר היחיד שמעיק עלינו היום הוא נושא הטובסידיות, לא כל כך תשלום הטובסידיה המלאה שמסתלמת בהתאם לאפשרויות שישנן בהעברת כספים ולא בהתאם להחלטות, חודש חודש לאחר מסירת החלב, אלא בגלל סדרי התשלומים יש פיגורים.

בעיה שניה בנושא זה היא שהמימון עבור הטובסידיה בתנאים של היום, שמועבר על-ידי החשב ולמעשה אי אפשר לממש אותו בכסף ליצרנים עצמם, מונח עוד כ-10 ימים עד שאפשר להפוך אותו לכסף. הפער הזה גורם לעיכוב של בשלושה שבועות נוספים ופוגע בתשלום ליצרנים.

בעיה הקשורה בנושא זה איננה כספית אולי. מנובמבר השתנתה בארץ מאוד מערכת השיווק. מוכרים פחות מאשר קודם. המועצה עוסקת ביבוא אבקת חלב כיבוא משלים לחלב, במידה שיש חוסר בו. תכננו את זה בזמנו בהתאם לכמויות חודשיות שהמחלבות צרכו, 600-700 טון בערך. מנובמבר הכמות הזאת ירדה, אבל החוזים נחתמו בזמנו, במחירים מאוד גוחים. כל הנסיונות שעשינו להפסיק לייבא אבקת חלב לארץ, ושישתמשו באבקת חלב המאוחסנת בארץ על-ידי המועצה או משרד המסחר והתעשייה, עד היום לא הועילו. ואבקת החלב מיובאת ארצה גם הלאה. המחירים בחוץ-לארץ זולים יותר מאשר בארץ. זה קשור במערכת הטובסידיות. נוסף לזה יש 500 טון אבקת חלב במחסני תנובה, לא כתוצאה מעודפי חלב, אלא כתוצאה מסדרי עבודה, עבודה בשבתות וחגים, שאז החלב אינו משווק בארץ באופן סדיר.

המימון לאבקת החלב, למרות שהוא ממומן על-ידי אשראי שאנחנו מקבלים בבנקים במטבע זר, הרי כשזה עובר את הגבולות של מכירה כלפי קניה כל חודש, האוצר אומר: אפשר לא לייבא. אבל אי אפשר לבטל חוזים. ביטלנו עכשיו חוזה של 2,000 טון, באישור משרד המסחר והתעשייה. אנחנו מקוים שזה יצמצם קצת את הכמות שיש בארץ. הצריכה החודשית בשנה שעברה היתה כ-600 טון לחודש. עכשיו היו חודשים שהצריכה היתה 180-200 טון. בעונת הקיץ צורכים קצת יותר. היום יכול כל אחד לקנות אבקת חלב אצל כל סוכן בארץ במחיר יותר זול. לא הצלחנו עד היום להביא לכך שישתמשו במלאי שישנו. זה נטל כספי גדול על היצרנים. כי אם המועצה לא מסתדרת עם הבנקים, זה פוגע קצת בטובסידיה. העיכובים בטובסידיה הם עיכובים טכניים, לאורך כל השנה העניין מסתדר, אבל יש תקופות שלא מקבלים את הטובסידיה כמו שצריך.

למספרים שאמרתי אפשר להוסיף עוד 10%-12% של מחלבות נוספות שכלולות במועצה. כל אחת היא גורם קטן, אבל כולן יחד מצטרפות לכ-12%.

הי"ר י. הורביץ:
היות ואני עצמי מעורב בצורה כלשהי בעניין המחלבות, לא אשתתף לא בהצבעה ולא

במסקנות בעניין זה.

ע. אמוראי

ע. אמוראי:

מה עשה משרד החקלאות כדי לפתור קודם כל את הבעיה הפיזית? אחר כך אתיחס לבעיה הכספית. הבעיה הפיזית היא שיש היום בארץ פי 2.4 חמאה, פי 2.2 אבקת חלב, וב-19% יותר גבינות קשות מאשר היו לפני הפיחות האחרון, וזה במסגרת ההסכמים.

ר. איילנד:

יש לנו היום עודפי מוצרי חלב, ויש כמות ביצים גדולה יותר מהמקובל. ביחס לחלב, אנחנו לא היינו בסוד תכנון הפיחות. לקראת תשל"ה, כשתכנונו את הייצור, לא ידענו מה עשוי לקרות. עם הפיחות, כשהמוצרים התייקרו באופן מאד משמעותי והתחילו להתגלות עודפי מוצרי חלב שוטפים אשר הלכו למחסנים, החליט משרד החקלאות להגביל את ייצור החלב בתאריך מסויים. התאריך הזה קשור בהתחייבויות קודמות של משרד החקלאות מלפני שנתיים, לא להגביל את ייצור החלב אלא על פי הודעה מוקדמת. קצת הקלנו על עצמנו את הענין, כי לא היינו צריכים ללכת על פי החלטה כתובה, היינו צריכים לחכות, לפי גירסה אחת, שנתיים, ולפי גירסה שניה - שנה, שכן הגבלת ייצור החלב קשורה בהכנות גדולות הדורשות זמן רב. זו היתה ההנחה כשהחלטנו לפני שנתיים-שלוש שאם יהיה צורך להפעיל הגבלה, היא תהיה לאחר תקופה מסויימת.

למרות ההחלטה הזאת, שמחייבת לפחות מבחינה מוסרית, לא ראינו דרך אחרת בוכח המצב שהסתמן, של עליית יצור החלב בחודשים הראשונים של שנה זו, בשיעור גבוה יותר מעליית הצריכה, אלא להגביל. אגב, נדמה לי שהענין מתחיל להתאזן. יש עודף, אבל הייצור השוטף נאכל, או שיש התקרבות בין שתי הקומות. מבחינתנו זה דבר חיובי. מכל מקום, החל מ-1 באוקטובר אנחנו מכניסים את עצמנו בהגבלות של ייצור החלב, כלומר מכניסים את ייצור החלב למסגרת מתוכננת, כאשר כל קבוצת משקים על פי הרמה הכמותית של הייצור תוכל לנהוג על פי איזה בסיס שנקבע בהחלטה.

ובכן אם השאלה היא אם משרד החקלאות ער לענין, אם נקט בפעולה - הפעולה היתה הגבלת ייצור החלב, באשר אין לאיש מאתנו שום כוונה אפילו להצדיק ייצור חלב או כל מוצר שהוא שאינו נצרך, או שקשור ביבוא מספוא יקר במשבע זר.

גם ביחס לייצור בענף הלול היו החלטות קודמות שהיה צורך להכניס בהן רביזיה. הרביזיה נתבקשה קודם כל ביחס לייצור בשר עוף, שכתוצאה מהמצב שהסתמן בשוקים לפני כשנה וחצי או שנתיים, עודד והומרץ על-ידי הממשלה. אנחנו היינו צריכים, בעקבות הפעילות הרבה מאד שהיתה בשטח זה במשק החקלאי, להכניס גם פה את הייצור למסגרת מתוכננת, על פי המתכונת המקובלת, כדי שלא ייווצרו עודפי ייצור. אני יכול לציין היום בסיפוק שבמה שנוגע לייצור בשר עוף הכנסנו את זה למסגרת מתוכננת פחות או יותר, עם אותם העודפים הנחוצים לפי הערכתנו כדי לקיים רמת פחירם אחידה ויציבה לאורך תקופה ארוכה. אנחנו משיגים את זה על-ידי העברת חלק מהעופות למחסנים, ועל-ידי כך מווסתים את מחירי העופות החיים.

כשטח הביצים חלה איזו התפתחות מקצועית מרחיקה לכת, שלפחות בחלקה קשורה באשראי. אין לנו עדיין ניתוח ברור מה קרה. יש לנו היום במחסנים לפעלה מפי 2 ביצים מאשר בעונה המקבילה אשתקד. כפי שאמרת תופעה זו קשורה בחלקה באשראי. אשתדל להימנע מויכוח בין-משרדי, אינני חושב שאנחנו צריכים לעשות זאת פה. יש בינינו ויכוח חריף מאד ביחס לביצוע המלצות שלכם. הדברים הוחרפו כתוצאה מתהליך ההתייקרות, אשר לא לווה על-ידי שיפור המצב באשראי.

השינוי בעקומת הייצור של ענף הביצים חל כתוצאה מכך שהמשקים, במקום לחסל להקות שמגיעות לרמת ייצור לא כדאית בתנאים מקובלים, ובמקום לחדש על-ידי להקות חדשות, מחזיקים את הלהקות הוותיקות. כתוצאה מכך, הביצים שהיו צריכות להיוולד או שיהיה צורך בהן בערך בנובמבר, דצמבר, ינואר ואילך, נמצאות היום בקירור. הנתונים ביחס לחידוש להקות הם באופן מדאיג נמוכים מהרצוי ומהמקובל במשך במשך שנים רבות, ויש לנו חשש שבנובמבר-דצמבר יהיה מחסור בביצים מייצור שוטף, ואת זה אנחנו רוצים לכסות על-ידי החזקת הביצים בקירור. אין חידוש להקות בגלל המחסור באשראי. אם לפני שנה מטילה היתה צריכה

ר. איילנד

לעלות 12, 13 או 14 לירות, היום היא צריכה לעלות 25 לירות. מבחינה כלכלית, אילו למשק היה אשראי שמאפשר ליצרן לעשות את החדש הזה, גם אז הוא היה מהסס; אבל כשאין לו אשראי, הוא אינו מסוגל לחדש. אני מדבר כרגע על המשק של הפרט, של היצרן. במשק הלאומי הבעיה שונה. האמת היא שאין לנו בענין זה מספיק ידע מקצועי, גם לא הנתונים והניתוח, כי זו תופעה די חדשה מכדי שנוכל לסכם לעצמנו אם זה רצוי או לא. מבחינת טריות הביצים זה ודאי לא רצוי, אבל אינני יודע את החשבון המשקי הכלכלי. זו אחת התופעות של המצוקה הקיימת.

היו"ר י. הורביץ: אני מבין שההסכמים היו בזמנו עם האוצר. כל השיקולים היו של האוצר. נשמע את

גציג משרד האוצר, דן ירון.

ד. ירון:

אני רוצה לומר למה הבעיה עולה על סדר היום. החקלאים למעשה ייצרו במסגרת התכנון, אפילו פחות, אבל השוק היה זקוק לפחות מהתכנון הזה. התכנון אינו משתנה בהתאם לצרכי המשק. אם בנובמבר הרגלי הצריכה של המוצרים מהחי השתנו, אינני חושב שנעשה די במשק החקלאי כדי להתאים את הייצור למונחים החדשים של הצריכה. הצעוים שנבקשו במשרד החקלאות בנושא החלב דיברו על השתלטות על הנושא של הרחבה ופיתוח. אבל לגבי הייצור השוטף לא נעשתה פעולה. בפטימים מצאנו דרך להשתלט על הענף, כאשר ההדגרה היא מבוקרת. למרות שהמיכסה היא 120 אלף טון לשנה, המשק החקלאי מייצר 15% פחות, ולפעמים סוגרים את המדגרות לשבוע כדי לייצר במסגרת הצריכה, לא במסגרת התכנון.

לגבי החלב - או לי ימצאו דרך לייצר פחות חלב, ולהשלים את זה כמו בעבר על-ידי יבוא אבקת חלב. לפני שנה דובר על כך שיש מחסור של קרוב למיליון ליטר חלב בשנה. היום קצת מייבאים. לכן ראוי היה לדבר על הצריכה מינוט משתנה, ולא על הצריכה פלוס משהו. השוק והצרכן לא ישלמו יותר בשביל החלב, אז הממשלה תשלם יותר סובסידיה. היתה חנות דעת של המשרד שאחראי לזה, יש חילוקי דעות לגבי הפתרון הזה שאיננו טוב.

בקשר להחזקת המלאי, הממשלה הלכה לקראת המועצה והגדילה את השתתפותה מ-50 ל-75 מיליון ביצים באיסוס. זה המספר שבאוצר חושבים שצריך להעביר מתקופה של עודף ביצים לתקופה של מחסור. כשאנחנו נשל נוכל על החקלאי, הוא לא 50 אג' אלא 36 אג'. זה מה שנשאר אחרי שמוכרים את הביצים בשוק. היתרה היא סובסידיה המועברת באופן מסודר, ואפילו משתדלים להקדים את זה כדי להקל. 75 מיליון הביצים הנמצאות באיסוס, ממומנות 2/3 על-ידי הממשלה.

ר. איילנד: מדובר פה על מימון שוטף של הביצים.

היו"ר י. הורביץ: אמרת פה דברים ברורים, שהיית רוצה שיהיה תכנון זהיר יותר, ושעם הפיחות לא העריכו איך ישתנה הביקוש. אבל מה תשובתך על הבעיה עכשיו? יש בעיה של חקלאים, במה הם יעסקו? הבעיה שהוצגה אינה נוגעת לתכנון החקלאי.

ד. ירון: אני חושב שצריך למצוא איזה פתרון עד הוק. יחד עם זה לתת את הדעת על העתיד.

היו"ר י. הורביץ: יכול להיות שאין לך תשובה ביצועית; יכול להיות שזה ענין של בנק ישראל.

ד"ר שפר: ראשית, אי אפשר להפריד את הבעיה של מימון מלאים או כל מיני מטרות כלכליות אחרות בתחום זה או אחר, מהבעיה הכללית של האשראי, מהבעיה המוניטרית של המשק והמטרות של המדיניות הכלכלית. כי אם נפריד את זה, אני יכול להביא הרבה מאד מקרים אפילו יותר חמורים, אם זה בתעשייה או במלונאות. התעוררו כל מיני בעיות. ואם היינו חושבים שהפתרון הוא להדפיס כסף כדי לפתור את כל הבעיות, לא היינו פותרים את הבעיה. היה אז יותר ויותר יותר אינפלציה, אבל הבעיות לא היו נפתרות.

ד"ר שפר

מה שאני רוצה להדגיש הוא שחושבים לעתים שהפתרון הקל הוא אשראי מוכוון. על-ידי כך הבעיות לא ייפתרו. אולי בנקודה מסויימת זה יפתור משהו, אבל זה יחריף במקום אחר. אנחנו דואגים גם לבעיות הכלליות, לא רק לבעיות הספציפיות.

מדברים על מצוקה של מימון. המצוקה היא רק באשראי זול. אם מדברים על אשראי מוכוון, זו בעיה של סובסידיות. אם רוצים 100 מיליון לירות ב-15% ריבית... (ע. הורביץ: בלי ריבית). אז זו בעיה של סובסידיה. כי בשוק יש אשראי ב-23%-25%. אבל פה אומרים שרוצים תמיכה לענין הזה. אני שואל: למה לא יניחו את זה על השולחן כאילו תמיכה של מיליון לירות, של 5 מיליון לירות, של הפרשי ריבית? במקום זה אומרים: הבה נדפיס 100 מיליון לירות.

אנחנו איננו רואים את הבעיה בצורה כזאת. יש בעיה כמה אשראי אפשר לתת למשק, בלי להזיק למשק ולמאזן התשלומים. פה מדברים על 100 מיליון לירות, למחרת התעשיינים ידברו גם כן על 100 מיליון לירות, ויש צרות בעוד ענפים רבים. כל אחד רוצה רק כמה מאות מיליונים. כולם יחד רוצים הרבה יותר ממה שהמשק יכול לתת. זו הבעיה הכללית.

מה הפרוצדורה ואיך זה מתנהל? כל שנה אנחנו יושבים עם משרד החקלאות ומגיעים אתם להסדר של מימון. השנה היה פייחות, היתה התייקרות. ובכך בדצמבר העלינו את זה. בין תשל"ד ותשל"ה היתה הרחבת אשראי במסגרת האשראי המכוון לחקלאות ב-65.5%. לדעתי זה יותר מדי, כי זה יותר מאשר גידול התפוקה החקלאית. ביצוא אנחנו מממנים את החקלאות כמו כל יצוא.

ובכך היתה הרחבת אשראי גדולה לחקלאות, על רקע מצב מוניטרי מסויים שהיה בעבר; היתה ירידה גדולה ביתרות מטבע חוץ שהביאה להתכווצות מוניטרית במשק. בנק ישראל לא ראה את זה כאסון גדול אם ירחיבו קצת יותר את האשראי המכוון לחקלאות, ועשו זאת. אבל אין לזה סוף. גם 80% זה יהיה מעט, אולי גם 100%, כי אשראי ב-15% תמיד יהיה חסר.

השנה המצב שונה. יתרות מטבע החוץ לשמחתנו אינן יורדות. אז אנחנו צריכים לדאוג לכך שהאשראי לא יחרוג מהגבולות המותרים. המדיניות שלנו היא לצמצם עד כמה שאפשר את האגפליציה, לכן המדיניות שלנו בתחום האשראי היא מאדפקת.

באוקטובר הקרוב תתחיל שנה חקלאית חדשה, ושוב נדון על כך עם משרד החקלאות. שר החקלאות עומד להיפגש עם נגיד הבנק בשבוע הבא, ודאי ידונו גם על זה.

נאמר פה שהבנקים אינם נותנים אשראי, גם אם יש אישור לכך. הנסיון שלנו בדרך כלל הוא שהבנקים נותנים. אין לנו כוח חוקי לאכוף על הבנקים לתת אשראי. נתנו מערכת תמריצים כדי שהבנקים יהיו מעוניינים לתת. בקרן החקלאית אנחנו משתתפים בכסף של בנק ישראל ב-50%, ולוקחים עליו אחוז ריבית נמוך מאד, כדי שלבנקים תהיה רווחיות על חלקם ושיהיה כדאי להם לממן. אבל יש גבול. כפי שאמרתי איננו יכולים להייב את הבנקים, אבל ייתכן לדבר עם אותם בנקים שיתנו אשראי, אם יש לכך אישור. בזה אנחנו יכולים לייצר, ונעשה כל מה שאנחנו יכולים.

היו"ר י. הורביץ: בניח שנקבל את דעתך ונאמר שאין הכוונה להדפיס כסף. אבל בקשר למוצרים אלה

שעליהם מדובר נעשו תחשיבים והגיעו למחיר מסויים. במחיר הזה לא חשבו על מימון מלאי. מדובר על עשרות מיליונים. האוצר עשה עיסקה עם החקלאים, ובינתיים היה פייחות. אם אומרים שהסיכון צריך להיות של החקלאים, טוב; אבל אם לא אומרים כך, השאלה עומדת כאן לפני כולנו: הבטחתם מחיר קבוע על כמות קבועה, ועכשיו אתם משלמים פחות. אני מציג את השאלה לד"ר שפר.

ד"ר שפר: אני מכיר בבעיה, אינני אומר שהיא אינה קיימת. אבל אמרתי שיש במשק עוד הרבה מאד בעיות כאלה. כך עומדת הבעיה אצלנו כמעט בכל ענף.

ד"ר שפר

היו"ר י. הורביץ:

עם התעשייה לא עשו עיסקה, גם לא עם המלונאים. עם החקלאים כן עשו עיסקה.

ד"ר שפר:

יש בעיה של מלאי שצריך לממן אותו; יש גם בעיה של עדיפויות. השאלה היא אם זה עומד בעדיפות כה גבוהה שהממשלה צריכה לממן את זה.

ע. הורביץ:

זה חוזה, הסכם.

ד"ר שפר:

היות ואסור להדפיס כסף נוסף, יכול להיות שיגידו שזה כל כך חשוב שצריך להעביר לזה מתקציב אחר. אני אומר שאסור להדפיס כסף כדי לפתור בעיות כאלה.

ר. איילנד:

אני רוצה להציג את העניין במסגרת קצת יותר רחבה. הדיון שהתקיים כאן לפני ארבעה-חמשה חודשים התקיים לאחר שנגמרו הסכמים בין משרד החקלאות ובנק ישראל, שהיו תוצאה של מצב שהיה כנראה גרוע יותר מבחינת מימון מאשר מצבו של משרד המסחר והתעשייה שמשך את העניין חודשיים-שלושה אחרינו. לנו לא היה כוח למשוך את זה, כי המשקים התמוטטו מחוסר אשראי, וגמרנו מה שיכולנו לגמור באותה תקופה.

כהמשך לזה היתה הצעה לסדר היום של שני חברי כנסת, התקיים פה דיון שנמשך כחודש וחצי או יותר. באותו דיון הצגנו את התמונה כפי שאנחנו רואים אותה. ואין לנו ברירה אלא להציג את העניין במונחים של נפח אשראי כאחוז מערך הייצור. זה המודד שלנו. הצגנו אז את הנתונים. נתונים אלה כנראה התקבלו על דעתם של חברי ועדת הכלכלה, שבסופו של דבר המליצו באחד הסעיפים האופרטיביים שהאשראי לחקלאות לייצור לצרכי השוק המקומי צריך להיות בסדר גודל של כ-25%, כאשר מחצית האשראי הזה צריכה להיות אשראי מכוון. אני מניח שחברי הוועדה ידעו לשקול את האימפליקציות של הדבר הזה גם ביחס למשק וגם ביחס לכל מה שעשוי לקרות אם אמנם יהיה מצב כזה. כלומר על פי ההמלצות אנחנו היינו זכאים ל-12.5% מערך הייצור החקלאי המכוון לשוק המקומי.

בתשל"ה אנחנו מצפים שהייצור החקלאי לצרכי השוק המקומי יגיע ל-6.9 מיליארד לירות. אנחנו חושבים שהייצור החקלאי הכולל יגיע לכ-9 מיליארד לירות. במחצית הראשונה של תשל"ה היה גידול ב-14%, במונחים פיזיים, לעומת השנה שעברה. אינני חושב שיש עוד חקלאות כזאת בעולם. כאמור התחזית שלנו לתשל"ה היא 9 מיליארד לירות, מזה 6.9 מיליארד לירות לצרכי השוק המקומי. אם ביקח את הפורמולה שהומלצה על-ידי ועדת הכלכלה, היינו זכאים לאשראי של 860 מיליון לירות.

מה שעומד לרשות החקלאות לצרכי מימון הייצור לצרכי השוק המקומי הוא 437 מיליון לירות. כלומר חסר לנו סכום של כ-400 מיליון לירות. לא העלינו על דעתנו שאנחנו יכולים לבוא לבנק ישראל ולהגיד: יש המלצות של ועדת הכלכלה, חנו לנו 400 מיליון לירות, כלומר להכפיל את האשראי המכוון שניתן לחקלאות. אמרנו: יש בעיה המתמצית לא רק בזה שאז המחיר יהיה נמוך יותר, אלא שהחברים האלה אינם מסוגלים לשלם עבור התוצרת, כי הם קשורים במלאים שעולים מעבר למה שיש להם מימון לו ב-100 מיליון לירות. הויכוח איננו שיש למועצת הלול הפסד של למעלה מ-20 מיליון לירות נטו, כי בתי הקירור עולים כסף, ואינני יודע מה יהיה עם הקרטונים ועם הפחת של הביצים האלה. איש אינו מדבר על כך, על זה תהיה לנו שיחה עם האוצר. אבל מדובר על זה שהיום צריך לשלם ליצרן עבור הביצים, מינוס מה שמתקבל מהפסד הזה שהוא כמעט ודאי. בעניין זה לא הצלחנו לצערי.

אם מישו רוצה לומר שבתוך אשראי מכוון של 5.5 מיליארד לירות לא נמצא לחקלאות 30-40 מיליון לירות שביקשנו למחצית השנה - אינני יודע אם אלה צריכים להיות היחסים בין שני משרדי ממשלה המופקדים על שני עניינים. ואני מצטער שאני צריך להגיד זאת כאן. וזה נמשך כבר חודשיים. אותי מעניין כיצד סזרימים למערכת זו סכום מסויים כדי שיוכלו לשלם לחקלאים. כי לא משלמים גם עבור עגבניות, לא דף עבור ביצים. תנובה משווקת גם עגבניות ובגנות, והיצרנים באים אלי. אינני חושב שבעניינים אלה אנחנו צריכים להזדקק לוועדת הכלכלה. קיום החקלאות

ר. איילנד

הוא עניין שלנו, אבל אנחנו צריכים לעבוד עם המוסדות שקשורים במערכת הכלכלית של המדינה. אז יש לנו לא אחת דין ודברים עם האוצר, ואין שהוא מגיעים למה שמגיעים. ויש לנו דין ודברים עם בנק ישראל. אינני בטוח שאנחנו צריכים לאמץ לנו שיטה שועדת הכלכלה תקבע מה צריכה להיות ההקצבה של בנק ישראל. בשביל זה נחוצים תנאים מינימליים של הבנה של בעיות.

ע. הרביץ:

אני חושב שאנחנו חלוקים בגישה לנושא הזה. האוצר יכול לקרוא למשרד החקלאות ולהגיד שההיקף גדול מדי. אבל אי אפשר בראשית שנה לעשות חוזה, לקבוע מיכסות ייצור, ואחר כך לא לעמוד בזה. אם נציג האוצר איננו בקיא בעניין עד תום, יבוא מישהו אחר. אינני רואה את בנק ישראל ככתובת לעניין זה, אלא את משרד החקלאות והאוצר. אם ד"ר שפר מציע עכשיו שנשיג אשראי ב-24%, זה אומר להעלות את המחירים. ואינני רוצה בזה. אינני רוצה לקבל לעניין זה אשראי מסחרי. ולא עולה על דעתי שאפשר באמצע שנת החוזה להגיד: אינני משלם עבור זה, כי האזרחים לא קונים. יש במסק אבטלה סמויה הרבה יותר מזו, ובכל זאת משלמים את המשכורות. אם לנציג האוצר אין תשובה, יבוא מי שיש לו תשובה על כך. אני גם לא רוצה אשראי מכוון. אני צריך לקבל תמורה נאותה להסכם שנעשה בראשית השנה.

תשובת האוצר אינה נראית לי, גם לא זו של בנק ישראל. על כל פנים זה יהיה מגוחך אם החקלאים יתחילו לצאת בהפגנות, ואז יימצא מענה לבעיה. התשובות שלכם כאן צריכות להיות סבירות.

ג. צ. הלפרין:

אני תוסף בדברי מנכ"ל משרד החקלאות. אל נשתמש בכספי היצרנים כדי לעשות חשבון כלשהו. ליצרן נשאר מעט מאוד מליטר חלב או מביצה. אני מציע שניזוהר בזה. אף חקלאי לא יסכים שיקחו את הוצאות החשומה שלו כשהוא צריך את הכסף, ואין לו כסף כי יש לו מלאי במחסנים. אני מקווה שמשרד החקלאות יחד עם בנק ישראל ימצאו את התשובה לבעיה.

י. מודעי:

הבעיה קשה. יש הסכם, בנק ישראל אינו יכול להגדיל את האשראי המכוון בלי סוף. במקרה זה כולם צודקים. הואיל ואינני מכיר את הפרטים, בשבילי הבעיה טאד קלה, חד-משמעית: ברגע שיש קטע אחד שהוא בר-פיקוח, אי אפשר בקטעים אחרים להסיר את הפיקוח. אם הכמויות והמחירים ספוקחים, צריך לקחת סיכונים. קצת מוזר לי לשמוע שהרגלי הצריכה השתנו. היה גידול בייצור על פי הצפיות מסוימות. התצפיות לא התאמתו. לכן לא טוב להגיד לוועדה שהרגלי הצריכה השתנו. זה לא כך. לא צורכים את כל מה שחשבו שיצרכו. זו שגיאה טבעית. במשק מורכב כזה אפשר לעשות שגיאות.

אינני מבין מה עניין אשראי מכוון לכאן. כשצריך להוציא כסף כדי לממן אשראי, זה צריך להיות מתוקצב במשרד החקלאות או האוצר. כשמושכים אשראי מבנק ישראל, זה לא מתוקצב, זה רק עולה כסף. אשראי מכוון עולה כסף, אולי לא באותו קטע, אבל בכל הקטעים האחרים. פה צריך להגיד את האמת.

עשייתם הסכם עם החקלאים, שגיתם בכמויות - שלמו להם. חברות השיווק צריכות כסף כדי להשיג סימון - שלמו להן כסף. יש עודף סימון בארץ, בריבית מלאה כמובן.

המודד שמנכ"ל משרד החקלאות דיבר עליו פה, של נפח אשראי כאחוז מערך הייצור, זה לא בסדר.

הי"ר י. הרביץ: אלה היו המלצות של הועדה.

י. מודעי:

זו המלצה במצב נתון. נכנסת למצב שהיה לך ערך ייצור נתון, המלצת על אשראי כאחוז מזה. זה לא קנה מידה כלכלי.

כדי לפתור את הבעיה הועדה צריכה לקבוע קודם כל שלחקלאים מגיע. יש הסכם, צריך לעמוד בו. למשרד החקלאות אין שום ברירה אלא לבקש תקציב נוסף, אבל עליכם להסביר איך נוצרה בעיית האיטום.

י. כהן

י. כהן:
נדמה לי שנעשה פה נסיון לגרור אותנו לויכוח על מדיניות האשראי המכוון לחקלאות. אנחנו לא עוסקים בזה כרגע. נתווכח על זה במסגרת אחרת. דנו על כך בועדה, יש על כך דעות לכאן ולכאן, וסוכם מה שסוכם. כרגע עומדת בעיה שלפי דעתי לא צריכה להיות במחלוקת, כי יש לנו עקרון בסיסי: ברגע שיש הסכם על מחיר מובטח, על כמות תוצרת, צריך לכבד אותו. יש פער בין המחיר שהובטח לחקלאי ובין מה שאפשר לשלם. אני מציע שבענין זה תהיה הידברות בין האוצר ובנק ישראל. הענין צריך להיגמר בין האוצר ומשרד החקלאות. אנחנו ודאי לא הכתובת לכך.

א. אבטבי:

קודם כל יש לקבוע שתי עובדות. האחת, החקלאות היתה היחידה שתרמה לכך שהשנה יהיה יותר יצוא חקלאי. יותר הענפים במשק לא תרמו להגדלת היצוא. שמעתי זאת בועדת הכספים מאיש מוסמך במדינת ישראל. העובדה השניה היא: לא הרגלי הצריכה השתנו, אלא מדיניות הממשלה, המחירים השתנו. ואני רוצה להזהיר את כולנו לבל נתכנן את המשק לפי המצב באותו רגע. אילו עשינו כך, אינני יודע מה היה מצבנו בזמן המלחמה. תמיד טוב לתכנן יותר ולא פחות. שנית, מעבר מתכנון אחד לאחר איננו כל כך קל. זה ענין של שנים.

באשר להמלצות בקשר לאשראי, אני מצטער שהמלצות ועדת הכלכלה לא נתקבלו על-ידי בנק ישראל. היו על כך דיונים כאן עם אנשי האוצר ובנק ישראל, והגענו לפשרה. קבענו איזה מודד, שהאשראי לחקלאות צריך להיות בסדר גודל של 25% מהתפוקה, ומזה המחצית תהיה אשראי מכוון. זה הכלל. שר החקלאות אמר אתמול בכנסת שהוא אחראי לכך שההמלצות יבוצעו. אנחנו נצטרך לתבוע זאת ממנו, ושהוא יתבע את זה מהאוצר. הוא אמר שיתבע זאת מנגיד הבנק. אני מציע שלא נפגע במוסדות השיווק המאורגנים, ולא ניתן שהמצב יגיע לכך שמועצות הלול והחלב לא יוכלו לשלם ליצרנים עבור התוצרת.

פ. גרופר:

החקלאי עובד לפי תחשיב, והוא צריך לקבל עבור תוצרתו כמו פועל, בסוף החודש. אם לא קיבל, זנו הלנת שכר. אנחנו נגיש הצעת חוק בענין זה. לא ייתכן שרק בכוח אפשר יהיה לקבל דברים במדינה הזאת, ואילו את אלה הממושעים יקפחו. אני רוצה לומר שכל דבר שלא יסתדר עם החקלאים, נביא אותו לכנסת, לוועדת הכלכלה. אם משרדי הממשלה אינם יכולים להסתדר ביניהם, חובתנו לדאוג לכך שהחקלאים יקבלו את המגיע להם. צריך לשלם להם. אם יש מצב מסויים וצריך לאסם ביצים, קודם כל צריך לדאוג לתשלום לחקלאים. ממשלת ישראל עשתה אתם הסכם, והיא צריכה לעמוד בו.

אני מציע קודם כל לדאוג מיד לתשלום ליצרנים. ואתם תשבו אחר כך ביניכם ותדונו. זו צריכה להיות החלטת ועדת הכלכלה. אנחנו לא צריכים להיכנס לפרטים על ריבית.

מ. חריש:

אנסה להתייחס לצד של ועדת הכלכלה. ועדת הכלכלה צריכה לקחת בחשבון את הבעיות במשק הישראלי.

לעצם הענין - אינני רחוק מהביקורת שהושמעה פה. לא מובנת לי עמדת הממשלה כפי שבאה לידי ביטוי כאן. אפשר היה לבקש ארכה של שבוע, ושנציגי הממשלה יבואו לכאן עם עמדה ברורה. יש פה מספר נושאים שהממשלה אחראית להם. יש בעיה של החוזה שנעשה, ההתחייבות של הממשלה. אי אפשר לברוח מזה. זו התחייבות של הממשלה כממשלה. אני בהחלט מקבל שיש בעיה של היקף האשראי, וגם מענין זה אי אפשר לברוח. כחברי ועדת הכלכלה אנחנו צריכים לקחת בחשבון גם את זה. הממשלה צריכה להחליט מאיפה לקחת את הכסף. הויכוח בין נציגי משרדי הממשלה איננו צריך להתנהל פה.

גישתי תמיד היתה שיש פה בעיה של החזקת האנשים על הקרקע. מדינת ישראל, שמתכוננת על אוכלוסיה יותר גדולה, צריכה להיזהר מלעשות צעדים שיורידו את האנשים מהקרקע בגלל בעיות של מימון ביניים. הבעיה שלנו היום היא להחזיק את האוכלוסיה הקטנה הזאת על הקרקע, כך שכאשר האוכלוסיה תגדל כפי שכולנו רוצים ומצפים, שלא תהיה לנו בעיה איך להחזיר אותם לקרקע. כלומר עלינו להיזהר לא להרוס את התשתית.

ש. פוהורליס

ש. פוהורליס: המקדם של 25% מנפח האשראי, המוגדר כ-25% מהייצור, זה איננו מספר מיסטי. זה מספר שהתקבל במחקר אמפירי בקשר להכנסות והוצאות לכל גידול בחקלאות הישראלית. בגידול מסויים זה 25%, כאחר 35%, 12%. אם נתייחס לחקלאות כמיגזר, המספר שמבטא את הספציפיקציה של כל גידול ומשקלל את הספציפיקציה הזאת, הוא 25%. זה לא מספר שהונח אפריורי. זו שיטה מקובלת בכל חשבון של אשראי.

אני רוצה לומר כמה מלים על הגישה העקרונית, על מי נופל הנטל של מימון המלאי. למעשה נוצר פה מצב שמישהו יכול להגיד שזה נזק בטו למשק הלאומי, כי זה לא דרוש לאף אחד. אבל איך נוצר המצב הזה? כאן אני חולק על דברי נציג האוצר. המצב הזה לא נוצר בעקבות אי-דיוק בתכנון, אלא הוא נבע מסיבות חיצוניות. היתה מדיניות הכלכלית מסויימת; היה פחות, שהיה צעד נכון מנקודת ראות אחרת, אבל הוא פגע בחקלאות כסקטור. גם תכנון דינמי אינו מתאים לכמה חודשים. יש מחזוריות שהיא אופיינית לכל ענף, מחזוריות זו איננה של חודשים. גם תכנון דינמי דורש זמן. אם ההשפעה היא חיצונית ולא בתוך החקלאות כסקטור, אני חושב שהנטל צריך ליפול, לפחות בחלקו, על המדינה. כי המדינה, מסיבות מוצדקות אחרות, היא שיצרה את המצב. הרגלי צריכה אינם משתנים בטווח של שנה, אלא יותר לאט. אבל עליית מחירים דרסטית גורמת לירידה דרסטית בצריכה. אני מאמין שהירידה הזאת תחלוף, אבל במציאות זו ירידה.

אם זו הסיבה של היווצרות המליא, אי אפשר לומר שהשלמת האשראי תיעשה בשוק החופשי. כי אז מה התרומה של המדינה. צריך למצוא פרופורציה נכונה בין החלק שיוגדל כאשראי מסובסד לבין החלק האחר.

ר. איילנד: חבר הכנסת מודעי, הסברתי מה קרה, ניתחתי גם מה משרד החקלאות עשה בתנאים שנוצרו. אפשר לבקר מדיניות חקלאית, כלכלית, ואפשר להסכים אתה. לי כשלעצמי יש ביקורת לא מעטה למשל לגבי ההתחייבויות של הממשלה וההסכמים במסגרת של עיסקות חבילה, של יציבות מחירים וכל השאר, שגרמו לעיוותים מרחיקי לכת במחירי התוצרת החקלאית במשך שנים. כאשר כתוצאה מבעיות תקציביות כלליות הממשלה החליטה להקטין את שיעורי הסובסידיות, דבר שהחקלאים פחדו ממנו, מה שקרה הוא שהצריכה באמת ירדה. נראה לי הצריכה לא השתנו, אבל הצריכה בהחלט ירדה. כי העלייה התלולה במחירי מוצרי החלב בעיקר גרמה לכך שאנשים נמנעו מלקנותם. במשך שנים היתה שמירה על יציבות מחירים, שהיו לה מטרות אחרות. החקלאים התנגדו לזה, כי הם ידעו שיבוא רגע, עם ביטול הסובסידיות, שייוצר מצב כזה.

למרות זאת אנחנו רוצים להתאים את הייצור

להיקף הצריכה החזויה.

עוד הערה ביחס לאופי ההסכמים בין הממשלה והחקלאים. אופי ההסכמים אינו מבטיח לשני ענפים אלה מחירי מינימום, אלא מחירי מטרחה. הרבה תלוי בהתנהגות החקלאים עצמם, מה המטרה ומה המחיר שבמסגרת ההסכם הם יהיו מסוגלים להשיג.

ע. הורביץ: המחירים האלה קיימים כמטרה אם מתקיימים תנאים מסויימים. נכון אמר פרופ' פוהורליס, שבמקרה זה כתוצאה מהתערבות חיצונית, היתה התערערות. אני מדבר כרגע על המחיר ועל אופי ההסכם.

אני התייחסתי לנושא של נפח האשראי כאחוז מערך הייצור. בדיון שהיה בוועדת הכלכלה לפני מספר חודשים הצגנו את העניין הזה כתוצאה, לא כאיזה דבר שנקבע מראש. מה שטבע את המטבע הזה זו ועדת הכלכלה של הכנסת.

ר. איילנד: יותר מזה: המצב הוא כזה שלמרות שאתם המלצתם לפני 4-5 חודשים על הבאת האשראי לשיעור זה שנקטנו בו קודם, שהוא 12.5%, השיעור הניתן היום לייצור החקלאי בהיקפו החזוי לתשלום הוא פחות מ-6.5%. ההצעה שלנו מבנק ישראל רחוקה מאד מלהביא את זה ל-12.5%. הצגנו את העניין כפי שהצגנו, ויש הכרח למצוא לו פתרון במסגרת הדיונים בין משרדי הממשלה.

ר. איילנד

אני שמח שאחד מחברי הועדה רואה את העניין כפי שאני רואה אותו, שדיונים כאלה צריכים להסתיים בין משרדי הממשלה בלי שנקבל פה את הדירקטיבות לכך, כי אנחנו מופקדים על זה.

ד"ר שפר:
הערה אחת על המסגרת. ב-1954 חוקקה הכנסת את חוק בנק ישראל. היא לא אמרה שבנק ישראל הוא מחלקה, לא של האוצר ולא של משרד החקלאות. אני מתאר לי שהיו שיקולים רציניים בעניין זה, שזאת לא תהיה מחלקה. לכן אינני יודע אם הדרך צריכה להיות כפי שאמרו פה, שיש איזו מדידה אובייקטיבית, אפילו מדעית, שקובעים איזה אחוז מימון, ושולחים את החשבון לבנק ישראל, שהוא אחראי בלתי תלוי כלפי הכנסת, ושהוא ימלא את המיכסה האובייקטיבית הזאת גם אם זה הורס את מדינת ישראל. ככלכלן אינני יכול לקבל את ההגדרה הזאת של מימון קבוע. יש תקופות שאולי צריך לתת יותר, יש תקופות שאולי צריך לתת פחות. אם יש שנה שבה הממשלה עושה גרעון של כך וכך מיליארדים לירות, ומציפים את המשק עם כסף, ויש המרה של מטבע חוץ, אז אנחנו נזרים עוד מיליארדים לאשראי? ולמה רק לחקלאות 25%? למה לא לתעשייה או למלונאות? אם באמת ייקבעו כל הקריטריונים המדעיים והאובייקטיביים האלה, בנק ישראל יהיה מחלקת ביצוע של מי שקובע את הקריטריונים איך לתת את המימון, וישלחו אליו חשבונות, גם אם תהיה אינפלציה או דפלציה.

אנחנו מנהלים משק לאומי עם כלכלה לאומית, ופורמולות כאלה אינן מתיישבות עם ההגיון הכלכלי. לכן אמרנו: זה לא שוק. אנחנו יושבים עם משרד החקלאות. עד היום הגענו להסכם אתם. נכון שלא היו מאושרים. אבל היו אלה הסכמים שאפשר לחיות אתם. עובדה שמשרד החקלאות סמך ידו על הסכמים אלה.

היו"ר י. הורביץ: האם אינך חושב שיש טעם בקריטריונים כלשהם?

ד"ר שפר:
לא. אינני חושב שיש שיקולים לקבוע מערכת קריטריונים אוטומטית של אשראי. כי אז אין מקום לרשות מוניטרית במדינת ישראל. לא יכול להיות שיהיו איזה קביעות אוטומטיות, ולפי זה יגדל האשראי במשק, בלי התחשבות עם התנאים הכלכליים. בכל משק יש תקופות שצריך להעלות מסים וכדומה. מה שאתם מציעים מוציא את התמצית של ניהול רציונלי של משק לאומי. זו אינפלציה מתמדת במדינת ישראל, הולכת וגוברת.

היו"ר י. הורביץ: לחבר הכנסת הורביץ יש הצעה לסיכום הדיון.

ע. הורביץ:
אני מציע את ההחלטה הבאה: ועדת הכלכלה שמעה בצער שעקב היווצרות עודפים בתוצרת חקלאית שבמסגרת ההסכמים עם הממשלה ואיסומה, מפגרות מועצות הייצור בתשלום ליצרנים, ושהתמורה ליצרן כתוצאה מהוצאות המימון להחזקת המלאי הזה לא תואמת את התמורה שנקבעה מראש ליצרן. ועדת הכלכלה קובעת שמאחריה של הממשלה לדאוג למימון נאות למלאי המואסם כדי להבטיח תשלום עבור התוצרת עם אספקתה ובמלוא התמורה שהובטחה ליצרן.

הוחלט: לקבל את הצעת ההחלטה.

הישיבה בסתיימה בשעה 15.00.